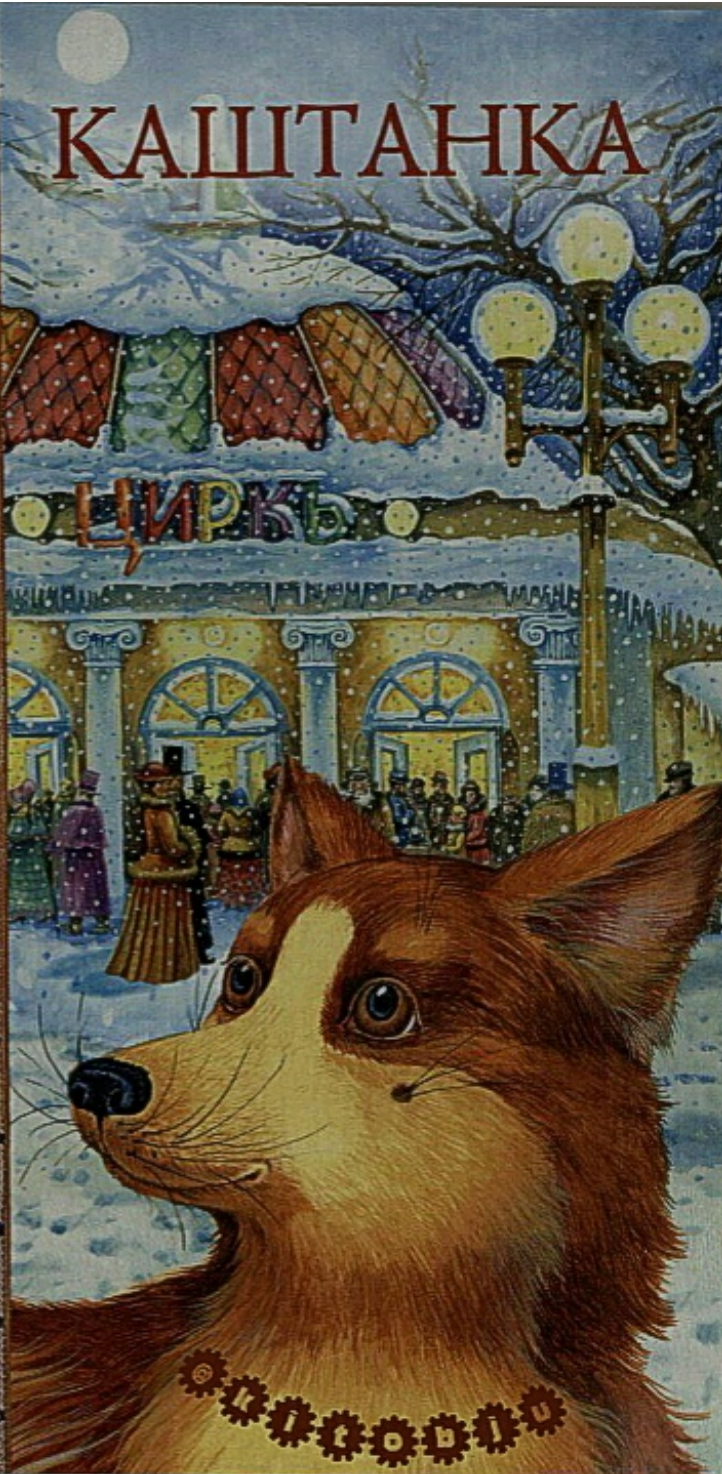

АНТОН
АЛЕХОВ

КАШТАНКА

А. П. ЧЕХОВ

КАШТАНКА

**Тарчумаи
Мачид Салим**

**ДУШАНБЕ
МАОРИФ
2016**

ББК 84Р1-44

Ч – 46

Ч – 46. А.П.Чехов. **Каштанка.** Ҳикоя. Аз русӣ тарҷумай
Мачид Салим. Душанбе: Маориф, 2016. 44 саҳ.

ISBN 978-99947-1-380-6

© Маориф, 2016

РАФТОРИ НОҶО

Сагчаи зарду малларанги дурага, ки фуки рӯбоҳмонанд дошт, дар роҳи пиёдагарде ин тарафу он тараф метохт ва беқаророна ба атроф назар меафганд. Баъзан меистоду нолишкунон аввал як пойи хунукхӯрдааш ва баъд пойи дигарашро бардошта, ба хотир оварданӣ мешуд, ки чӣ гуна ӯ метавонист роҳгум бизанад?

Хуб дар хотир дорад, ки ин рӯзро чӣ гуна пушти сар кард ва билохира, ба ин пиёдароҳи ношинос чӣ хел афтод. Рӯз чунин оғоз ёфт: Соҳибаш – начҷор Лука Александрич кулоҳашро пӯшида, кадом як асбоби чӯбини ба матои сурх печонидаро таги каш карду нидо дардод:

– Каштанка, рафтем!

Сагчаи дурагаи малларанг номашро шунида, дарҳол аз таги дастгоҳи начҷорӣ, ки он ҷо, дар болои парахаҳо мехобид, баромаду хамёзае кашида аз қафои соҳибаш раҳсипор шуд. Фармоишгарони Лука Александрич беҳад дур зиндагӣ мекарданд ва начҷор то оне ки ба хонаи хар кадоми онҳо бирасад, маҷбур мешуд аз чанд гузаргоҳ гузашта, чандин маротиба ба майхона бидарояду ҷисмашро бо шароб неру бубахшад. Каштанка ба хотир овард, ки дар роҳ вай беҳад ношоиста рафтор кард. Аз хурсандӣ, ки ӯро барои сайру гашт ба кӯча баровардаанд, гел

мезадӯ аккосзанон ба нақлиёти аспии дар роҳи оҳан ҳаракаткунанда ҳучум мекард. Ба ҳавлиҳо медаромад ва аз қафои сағҳо медавид. Начҷор маълум, ки ўро надида ноилоҷ бозмеистоду бо ғазаб ба сараш дод мезад. Ҳатто боре саҳт хашмгин шуда, гўши рўбоҳмонандашро ба кафаш дошта саҳт тоб доду канда-канда гуфт:

– Кошки ҳар-ром ме-мур-дӣ, офатзада!

Лука Александрич бо фармоишгарҳо корашро анҷом дода, барои як дақиқа ба хонаи хоҳараш даромад. Дар он ҷо нўшиду газак намуд; аз ҳавлии хоҳараш ба хонаи рафиқи муқовасозаш даромад, аз он ҷо ба майхона, аз майхона ба хонаи ҷўрааш ва... Хулоса, вақте ки Каштанка ба пиёдагарди бегона афтид, рўз рў ба торикӣ оварда, начҷор ҳам мурданिवор маст шуда буд. Ў ҳар замон дастҳояшро афшонда, чуқур нафас мекашиду ғур-ғуркунон менолид:

– Маро модарам пургуноҳ таваллуд кард! Оҳ, гуноҳҳо, гуноҳҳо! Ҳоло, ана, дар кўча меравем ва ба чароғакҳо менигарем, ҳамин ки мурдем, дар оташи дўзах хоҳем сўхт...

Ё бо оҳанги зориомез Каштанкаро ба наздаш мехонду тавалло мекард:

– Ту, Каштанка, ту аз ҳашароте беш нестӣ. Дар муқобили одам ту устои ҷўбтарошоро мемонӣ, ки дар назди начҷор арзише надорад...

Ҳангоме ки вай бо Каштанка ана ҳамин хел ҳарф мезад, баногоҳ мусиқӣ танинандоз гардид. Каштанка ба қафо нигоҳ карда дид, ки аз миёни кӯча, рӯ ба рӯи ӯ, қатори сарбозон қадам мезанад. Ба садои мусиқӣ, ки асабҳои вайро бечо мекард, тоб наоварда, сагчаи бечора безобита шуду аз тарс аккос зад, вале амали соҳибашро дида ҳайрон шуд: начҷор, ба чойи он ки битарсад, уллос бикашад ва ё аккос бизанад, бо хандаи самимона қоматашро рост намуда, ба мисли сарбозон дасташро ба чакааш бурд. Каштанка дид, ки соҳибаш ба мусиқӣ диққат намедихад, боз ҳам саҳттар уллос кашид ва беҳудона давида ба пиёдароҳи тарафи дигари кӯча гузашт.

Даме ки Каштанка ба худ омад, мусиқӣ дигар садо намедод ва полк ҳам аз назар ғойб шуда буд. Ӯ аз кӯча гузашта, дартоз ба чое омад, ки соҳибашро бори охир дида буд, вале... ҳайҳот! Начҷор акнун дар он чо набуд. Сагча ба пеш давиду баъд ба қафо, як бори дигар кӯчаро убур кард, лекин начҷор якбора ғайб зад: гӯё ба қаъри замин фурӯ рафта буд... Каштанка пиёдароҳро бӯ кашидан гирифт: умед дошт, ки соҳибашро аз бӯи изаш меёбад, вале пештар ким-кадом ношуде бо калӯшҳои нави резинӣ аз кӯча гузашта буду акнун ҳама наҳати нозук бо бӯи тези резин махлут гардида. Метавон гуфт, ки имкони чизеро муайян кардан барояш вучуд надошт.

Каштанка, ҳарчанд ба пеш давиду ба қафо, соҳибашро пайдо карда натавонист. Дар ин миён ҳама ҷо торик шуд ва дар ҳар ду ҷониби кӯчаҳо фонусҳо даргирифтанд. Аз тирезаи хонаҳо низ нури ҷароғҳо ба чашм расид. Барфи лаклакӣ меборид ва роҳи ҳамвору пушти аспҳо ва кулоҳи фойтунчиҳо оҳиста-оҳиста сафед мешуданд. Чӣ қадаре ҳаво торик мешуд, ҳамон андоза атроф равшантару сафедтар мегардид. Аз назди Каштанка, пеши чашмашро гирифта, ҳатто бо пояшон ўро тела дода, беист фармоишгарони ношинос ба ҳар тараф гузашта мерафтанд. (Каштанка инсониятро ба ду гурӯҳи тамоман нобаробар – хӯчаинҳо ва фармоишгарон ҷудо карда буд; дар миёни ҳам ин ва ҳам онҳо тафрикаи ҷиддӣ буд: аввалиҳо ҳуқуқ доштанд, ки Каштанкаро латукӯб кунанд, дувумихоро ҳуди ў ҳақ дошт аз банди пояшон бигзад). Фармоишгарон ба ким-кучое шитоб мекарданд ва ба вай заррае эътибор намедоданд.

Вақте ки атроф тамоман торик шуд, Каштанкаро ваҳму ҳарос зер кард: ў тамоман навмед гардид. Дар даромадгоҳи ким-кадом биное панаҳ шуда, талх бигрист. Сафари якрӯза бо Лука Александрич ўро бемадор карда буд, гӯшу пойҳояш аз хунукӣ карахт шудаю ба болои ин ҳама гуруснагӣ ҳолашро бад кардааст. Рӯзи дароз ҳайвони бечора ҳамагӣ ду маротиба каме

шикамашро сер карда буд: дар ҳавлии муқовасоз
камакак шираи ордро ба даҳон бурда буд ва дар
яке аз майхонаҳо, дар назди пештахта, пӯсти
ҳасибро ёфта хӯрд ва тамом вассалом. Агар вай
инсон мебуд, эҳтимол чунин андеша мекард:

«Не, ин хел зистан номумкин аст! Хубаш,
худкушӣ бояд кард!».

НОШИНОСИ ПУРАСРОР

Вале вай дар бораи чизе фикр намекард, фақат нӯла мекашид. Вақте ки барфи испеди мулоим сару рӯяшро ба мисли кӯрпа пӯшониду худаш аз бемадорӣ чашмашро кушода наметавонист, баногаҳ даре шараққосзанон кушода шуд ва нолишкунон ба шикамаш бархӯрд. Якбора аз ҷояш ҷаста рост истод. Аз дари кушода кадом як нафаре, ки мутааллиқ ба фармоишгарон буд, бурун омад. Азбаски Каштанка вингос зад ва ба зери пояш монд, ӯ наметавонист ба сағ диққат надихад. Мард ҳам шуда аз вай пурсид:

– Ай сағ, ту аз кучо пайдо шудӣ! Маъюбат кардам? Оҳ, махлуқи бечора... Хайр, аз ман маранҷ, аз ман маранҷ... Гунаҳгорам.

Каштанка аз миёни барфрезаҳои ба миҷаҳояш часпида ба марди ношинос дида дӯхта, дар наздаш як одамчаи қадпастаки фарбеҳаку лӯндарӯйи риштарошидаеро дид, ки дар сар кулоҳ дошту тугмаҳои пӯстинаш батамом кушода буданд.

– Чӣ ин қадар винг-винг мекунӣ? – идома дод мард, барфро бо ангушташ аз пушти Каштанка афшонда. – Соҳибат кучост? Шояд ту гум шудай? Эҳ, сағчаи бечора! Акнун мо чӣ кор бояд кунем?

Каштанка дар овози марди ношинос оҳанги раҳму шафқатро эҳсос намуда дасташро лесид ва боз ҳам бадардтар вингос зад.

– Ту хеле саги доною рамузфаҳме будай! – гуфт марди ношинос. – Ба рӯбоҳ монанд хастӣ! Хайр, майлаш, ҳеч коре надорем, рафтем бо ман. Эҳтимол дар ягон боб даркор мешавӣ... Канӣ, ба пеш!

Вай бо лабҳояш чалпос зада ба Каштанка бо имои даст ишора намуд, ки он як маъно дошт: «Рафтем!» Каштанка аз пасаш рафт. Қариб баъди ним соат Каштанка аллакай дар болои фарши хучраи калону равшан менишаст ва сарашро ба як тараф қач карда, бо мароқ ва рикқат ба рӯи марди ношинос, ки дар пушти миз нишаста ғизо мехӯрд, нигоҳ мекард. Ношинос ғизо мехӯрд ва Каштанкаро ҳам фаромӯш намекард: нахуст ба вай нону панир дод ва сипас, пораи гӯшт. Нисфи самбӯса ва устухонҳои мурғро ҳам ба пеши пояш партофт. Каштанка, ки аз гуруснагӣ саҳт азият мекашид, ин ҳамаро бошитоб хӯрд ва ҳатто маза доштан ё надоштанашонро нафаҳмид. Ҳарчи зиёдтар мехӯрд, ҳамон андоза бештар гуруснагиро эҳсос мекард.

– Воқеан, соҳибонат туро бад нигоҳубин мекардаанд, – бо ҳарисии том ба ғизо дарафтодан ва онро ноҳида фуру бурдани саг дида дӯхта

гуфт марди ношинос. – Боз хеле лоғар ҳастӣ!
Пӯсту устухон...

Каштанка ғизои зиёдеро истеъмол намуд, вале пурра сер нашуд, танҳо аз пурхӯрӣ андак беҳуд гардид. Баъд аз тановули таом дар миёнаи хучра дароз кашиду дар вучуди худ беҳолии гувороеро ҳис намуда дум ликонд. Вақте ки соҳиби нави Каштанка дар курсии мулоим бафурча нишаста сигор мекашид, Каштанка ҳамонро дум ликонда, масъалаи манзили зисти ояндаашро ҳал мекард: кучо хубтар аст? Хонаи марди ношинос ё соҳиби аввалааш. Ҷиҳози хонаи марди ношинос камбағалонаву безеб аст; ба ҷуз курсиҳою диван ва чароғу қолинҳо дар он дигар чизе нест, хучра ҳам гӯйё холист, аммо манзили начҷор саршори ҷиҳоз аст; дар хонаи ӯ мизу дастгоҳи начҷорӣ, тӯдаи параха, рандаю искана, арраҳои гуногун, тағора, қафаси саъва ва... ҳаст. Дар хонаи марди ношинос ҳатто бӯе ба машом намерасад, хонаи начҷор бошад, ҳамеша гарм асту ҳамеша бӯйи хуши рангу елим ва тахтапораҳо ба димоғ мезанад. Вале марди ношинос дар як бобат бартарӣ дорад: ба вай бемалол ғизои бисёр медиҳад ва агар аз рӯйи адолат бигӯем, ҳар гаҳе Каштанка дар назди мизи ӯ истода, бо раҳм ба рӯяш дида медӯзад, боре ҳам вайро намезанад ва лагадкӯбаш ҳам намекунад,

ягон маротиба «Дафъ шав, лаънатӣ!» ҳам нагуфтааст.

Хӯчаини нав сигорашро кашида аз хона берун шуд ва лаҳзае баъд кӯрпачае дар даст баргашта, онро дар кунҷ, дар шафати диван, густурда гуфт:

– Эй ту, махлуқи безабон, ин чо биё! Ана, дар ин чо хоб кун, фаҳмидӣ?

Сипас ӯ чароғро хомӯш карда аз дар берун шуд. Каштанка бемалол дар болои кӯрпача дароз кашида чашмонашро пӯшид; аз берун аккоси сағ шунида шуд ва Каштанка хост ба он ҷавоб бигардонад, аммо баногаҳ ӯро эҳсоси яъсу навмедӣ фаро гирифт. Лука Александрич, фарзанди ӯ Федюшка, ҷойгаҳи нарму бофароғаташро дар таги дастгоҳи начҷорӣ ба хотир овард... Ба хотир овард, ки дар шабҳои дарози зимистон, гоҳе ки соҳибаш ҷӯб метарошид ё бо овози баланд рӯзнома мутолиа менамуд, Федя, одатан, бо Каштанка бозӣ мекард: аз пойҳои қафояш дошта, аз таги дастгоҳи начҷорӣ кашида берунаш мекард ва чунон бошавқ бо ӯ бозӣ мекард, ки аз ин муомила чашмони сағи бечора сиёҳӣ мезаданд ва тамоми буғумҳояш ба дард мебаромаданд. Ҷӯро маҷбур мекард, ки бо ду пойи қафояш роҳ гардад. Тасаввур мекард, ки ӯ зангӯла аст: аз думаш дошта саҳт мекашид, ба чунин муомила сағча тоқат наоварда, аз дард

вингос мезаду меҷакид, маҷбураш мекард, ки тамокуро бӯй бикашад. Махсусан, ана ин нағмаи Федя барояш азиятовар буд: ба ресмон бурдаи гӯштро баста, ба Каштанка медод. Вақте ки Каштанка лӯндаи гӯштро фурӯ мебурд, ӯ баланд-баланд хандида онро аз даҳонаш берун мебаровард. Ҳар қадар хотираҳо возеҳтар чилвагар мешуданд, ҳамон андоза баландтару бадардтар вингос мезад Каштанка. Аммо ноаён бемадорӣ ва гармӣ бар ғаму ғусса ғалаба карданд... Вайро хоб бурд ва галаи сағҳо ба хобаш даромаданд; воқеан, пирсаги чингиламӯй, ки чашмонаш доғи сафед доштанду пашм биниашро пӯшида буд ва Каштанка имрӯз ӯро дар кӯча дида буд, бо онҳо медавид. Федя искана дар даст, аз пушти пирсаги чингиламӯй давид ва нохост бадани вайро ҳам пашми ғафс пӯшонид. Вай бо суруру шодӣ аккосзанон ба назди Каштанка омад. Онҳо ҳалимона бинии якдигарро бӯ кашиданд ва паҳлуи ҳам ба тарафи кӯча давиданд...

ОШНОИИ НАВ ВА БИСЁР ФАРАҲБАХШ

Вақте ки Каштанка аз хоб бедор шуд, рӯз ҳам фаро расида буду аз кӯча ҳаёхую ғулғула, ки фақат рӯзона ба вукӯъ пайваста метавонанд, ба ғӯш мерасид. Дар ҳучра касе набуд. Каштанка хамёзакашон, бо қаҳр ва қавоқи гирифта дар даруни ҳучра мегашт. Ҳар кунчи ҳучра ва ашъи дар он ҷойдоштаро бӯ кашида ба даҳлез назар афганд ва чизи даркориашро пайдо накард. Ба ҷуз даре, ки ба ҷониби даҳлез кушода мешуд, боз дари дигаре низ буд. Каштанка чанде фикр карду бо панҷаҳояш онро хорошида кушод ва ба хонаи дигар даромад. Он ҷо, дар болои кат, нафаре худро дар кӯрпаи мулоим печонида мехобид. Каштанка ўро шинохт: ин ҳамон ношиноси дирӯза буд.

– Рррр... – ғуррос зад Каштанка, лекин ғизои дирӯзаро ба хотир оварда, ба думликони даромаду бӯй кашидан гирифт.

Вай сарулибос ва мӯзаи марди ношиносро бӯ кашида дарёфт, ки аз онҳо асосан бӯйи асп меояд. Аз хонаи хоб дари дигаре ҳам кушода мешуд, ки ба ким-куҷое мебурд. Ин дар ҳам маҳкам буд. Каштанка онро бо панҷа хорошида, бо синааш тела дода кушод ва ҳамон лаҳза бӯе ғариб ва барояш ғайримақбул ба димоғаш зад. Мулоқоти нохушero эҳсос намуда, ғурғуркунон ба чор

тараф дида дӯхта Каштанка ба хучрачаи хурди зардевораҳояш чиркин ворид гардид ва аз тарс худро ба қафо кашид. Чизе барояш ғайриинтизор ва бадҳайбате дар пеши чашмонаш хувайдо гардид. Қози хокистарранге сару гарданаширо қариб ба замин расондаю болҳояширо калон кушода, шипирросзанон ба ӯ хучум мекард. Андаке канортар аз вай, дар болои болишт, гурбаи сафеде мехобид: вай ҳам, Каштанкаро дида, аз ҷояш барҷаст ва пушташиро ҳам ва думашро боло бардошту мӯйи баданаширо сик карда шиппосзанон ба ӯ таҳдид намуд. Сағ, бемуҳобо, саҳт тарсид, вале онро ошқор накарда, баланд ҷакид ва ба гурба хучум намуд... Гурба пушташиро ҳамтар намуда, шиппосзанон бо панҷааш ба сари Каштанка зарба зад. Каштанка ноилоҷ ба қафо ҷаста, дар болои ҷор пояш нишасту фукаширо ба тарафи гурба дароз карда, боқажр ҷакидан гирифт: ин дам қоз аз пас омада, якбора ба тахтапушташ саҳт минқор зад. Каштанка ҷонҳавлона барҷаст ва ба қоз дарафтод...

– Худаш чӣ гап? – шунида шуд овози баланду бадқажре ва ба хучра марди ношинос, ки дар тан яктаҳ ва дар даҳон сигор дошт, ворид шуд. – Ин чӣ маънӣ дорад? Канӣ, ба ҷойҳоятон!

Вай ба назди гурба омада, бо кафи даст ба пушти хамидааш зада гуфт:

– Фёдор Тимофеич, ин чӣ маънӣ дорад? Муноқиша мекунед? Эҳ ту, найрангбози пир! Дароз бикаш!

Ва ба қоз рӯ гардонда дод зад:

– Иван Иванович, ба қоят бирав!

Гурба итоаткорона ба болои кӯрпачаи худ гузашта, чашмонашро пӯшид. Аз рангу рӯй ва мӯйлабҳояш аён буд, ки худаш ҳам асабонӣ шудан ва ба чанг ҳамроҳ шуданашро қабул надорад. Каштанка бо нишони эътироз нӯла кашид, қоз бошад, гарданашро ёзонда, роҷеъ ба ким-чизе тез-тез, самимона, равшану сарех, вале беҳад номафҳум, ғо-ғо кард.

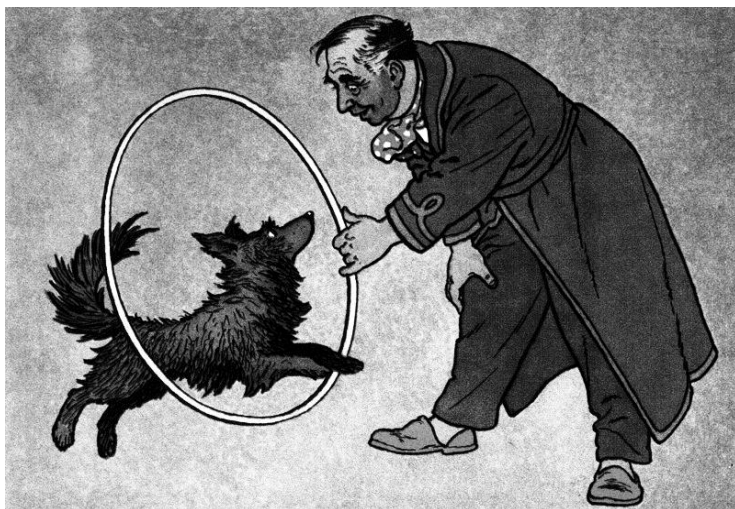
– Майлаш, майлаш! – гуфт хӯҷаин хамёзакашон. – Оромона ва дӯстона бояд зист ва ба Каштанка чашм дӯхта илова кард: – Ту, зардак, матарс... Инҳо мардуми хубанд, озор намедиҳанд. Исто, мо туро бо чӣ ном чеғ мезанем? Бе ном намешавад, бародар.

Марди ношинос баъди андешае гуфт:

– Медонӣ-чӣ... Номи ту минбаъд Холаҷон мешавад... Фаҳмидӣ? Холаҷон!

Ва чанд маротиба калимаи «Холаҷон»-ро такрор карда, берун баромад. Каштанка дар қояш хобида, назоратро идома дод. Гурба ҳамонро дар болои кӯрпача менишасту вонамуд мекард, ки хоб аст. Қоз бошад, гарданашро ёзонда, дар як қой почак мезаду тез-тез дар бораи чизе самимона ғо-

Ғо мекард. Аз афташ ӯ қози хирадманде буд: ҳар дафъа, баъди ҳар гуфтори тӯлониаш, ӯ бохайрат қафо мерафт ва вонамуд мекард, ки аз гуфтаҳои ифтихорманд аст... Каштанка ӯро шунида, «рррр...»-рос зада ҷавобаш гардонд ва «тафтиш»-и гӯшаҳои хучрачаро идома дод. Дар яке аз кунҷҳо тағорачаеро дид, ки дар даруни он нахӯди тар ва чанд пора нони хушки ҷавинро гузошта буданд. Ӯ нахӯдро чашид, дарёфт, ки бемаза будааст. Пораҳои нонро ба даҳон бурд ва хоидан гирифт. Қоз аз хӯрокашро хӯрдани сағи бегона заррае наранҷид, баръакс, боз ҳам зуд-зуд Ғо-Ғо кардан гирифт ва барои он ки эътимодашро ба сағча собит намояд, ба назди тағорача омада чанд дона нахӯдро нӯши ҷон кард.

ДАР ОЛАМИ МУЪЧИЗАҲО

Чанде баъд марди ношинос аз нав вориди хучра гардид. Бо худ як чизи ғалатии ҳарфи П монандро овард. Дар болочӯби ин П-и чӯбини хеле беҳунарона сохташуда зангӯла ва туфангчаеро овехта, ба нӯги зангӯла ва куланги туфангча ресмон баста буданд. Марди ношинос П-ро дар миёнаи хучра гузошта, дуру дароз чизеро кушоду баст ва сипас ба қоз нигариста гуфт:

– Иван Иванович, бифармояд!

Қоз ба назди ӯ омада, дар ҳолати омодагӣ қарор гирифт ва интизори амр шуд.

– Кани, – гуфт марди ношинос, – аз аввал оғоз менамоем. Нахуст салом бидеҳ ва таъзим бикун! Зуд бош!

Иван Иванович гарданаширо якбора дароз кард ва ба ҳар тараф сар чунбонда бо назокати том таъзим кард.

– Хамин хел, офарин... Акнун бимир!

Қоз ба пушт дароз кашида, пойҳояшро боло бардошт. Марди ношинос ба хамин монанд якчанд найранги на он қадар мушкилро такрор карду баногаҳ сарашро дошта, дар ҳолате ки аз чехрааш даҳшат меборид, дод зад:

– Вой дод! Оташ! Месӯзем!!!

Иван Иванович башаст ба назди П омада ресмонро бо минқораш кашид: зангӯла садо дод. Марди ношинос аз ин амали ӯ бисёр мамнун шуд ва гарданаширо навозиш карда гуфт:

– Офарин, Иван Иванович! Акнун тасаввур бикун, ки ту заргар ҳастию тиллою ҷавоҳирот мефурӯшӣ. Ҳамчунин, тасаввур бикун, ки ба мағозаат медароию дар он ҷо дуздҳоро мебинӣ. Дар ин ҳолат чӣ чора бояд биандешӣ?

Қоз ресмони дигарро бо минқораш дошта кашид ва садои гӯшкаркунандаи тир баланд шуд. Садои зангӯла ба Каштанка басо хуш омад, вале садои тир ӯро бештар ба вачд овард; шодикунон дар гирди П медавиду бошавқ аккос мезад.

– Холаҷон, ба ҷоят рав! – ба ӯ амр кард марди ношинос. – Хомӯш!

Кори Иван Иванович бо ҳамин тирпаронӣ анҷом наёфт. Марди ношинос боз як соати пурра ресмонро ба гардани парандаи бечора баст ва тозиёнаро қарсос занонда, ӯро дар гирдаш давонд. Қоз ҳангоми давидан бояд монеаҳоро пушти сар мекарду pariда аз миёнаи ҳалқа мегузашт ва рост меистод, яъне, бо ҳамон шаст дар болои думаш менишаст ва қанотҳояширо алвонҷ медод. Каштанка аз Иван Иванович ҷашм намеканд ва чанд маротиба аз пушти ӯ тохта бовачд баланд-баланд аккос зад.

Марди ношинос, ки басо монда шуда буд, козро ба холи худ гузошту арақи пешонаашро пок намуда фарёд кард:

– Маря! Хавроня Ивановнаро ба ин чо даъват бикун!

Дақиқае нагузашта хур-хури чизе ба гӯш расид... Каштанка ғур-ғуркунон худро шердил вонамуд кард ва ба ҳар ҳол ба марди ношинос наздиктар омад. Дар кушода шуду кампираре ба хучра назар афганда чизе гуфт ва хуки сиёҳи бисёр безебро ба дарун даровард. Хук ба таҳдиди Каштанка эътибор надода, фукашро боло бардошт ва хурсандона хур-хур кардан гирифт. Аз афташ ба дидори хӯчаин, гурба ва Иван Иванич шарафманд гардидан барои вай басо хуш буд. Вай аввал назди гурба омада, бо фукаш гурбаро сила карду баъд бо қоз дар бораи кадом чизҳое ба таври худ чизе гуфт. Аз ҳар як ҳаракат, овоз ва чунбидани думчааш ҳалимӣ ва меҳрубонии самимӣ эҳсос мегардид. Каштанка пай бурд, ки ба ин қонварон ситеза намудан бефоида аст.

Хӯчаин П-ро ба як тараф гузошта амр кард:

– Бифармоед, Фёдор Тимофеич!

Гурба аз чояш хеста беҳушона хамёза кашид ва бо дили нохоҳам, гӯё ба онҳо лутф мекарда бошад, ба назди хук омад.

– Хӯш, аз «аҳроми мисрӣ» оғоз менамоем, – гуфт хӯчаин.

Вай ботафсир чизеро ба онҳо фаҳмонду якбора амр кард: «Як...ду...се!». Баъди шунидани калимаи «се» қоз парида, дар пушти хук нишаст... Баъди он ки қоз бо кумаки қанотҳо ва гарданаши мувозинатро барқарор карда, дар тахтапушти серпашми хук устувор истод, Фёдор Тимофеич коҳилона, бо безътиноии амиқ ва назарногирина, гӯё ӯ ҳунарашро чашми дидан надошта бошад ва он барояш як тин ҳам арзиш надорад, аввал ба пушти хук ва баъд, гӯиё маҷбуран, бо дили нохоҳам ба болои қоз баромад ва бо ду пойи қафояш рост истод. Чизро, ки марди ношинос «аҳроми мисрӣ» меномид, ҳосил шуд. Каштанка аз хурсандӣ вингосзанон шодӣ мекард, аммо ҳамин дам гурбаи пир ҳамёза кашиду мувозинаташро гум карда, аз болои қоз сарозер шуд. Иван Иванович ҳам калавида аз пушти Хавроня Ивановна ба замин афтид. Марди ношинос додзанону дастафшон аз нав чизеро фаҳмондан гирифт. Баъди як соати машқ ва омӯхтани бунёди «аҳром» хӯчаини пуртоқат ба қоз дар пушти гурба савор шудан ва сипас, ба гурба сигор кашидану амсоли инҳоро омӯхт.

Машқ ҳам анҷом ёфтӯ марди ношинос арақи пешонашро пок карда, ҳучраро тарк намуд. Фёдор Тимофеич бо кароҳат мјв-мјвкунон дар

болои кӯрпачааш дароз кашид ва чашмонашро пӯшид. Иван Иванович ба назди тағорача рафт, хукро бошад, кампир бурд. Ба туфайли таассуроти зиёди аз ин амалҳо ҳосилнамуда Каштанка чи хел гузаштани рӯзро нафаҳмид, вале шабона вайро ба ҳамон кӯрпачааш ба ҳамон хучрачаи бо зардевориаи чиркин ороёфта бурданд ва он ҷо шабро бо Фёдор Тимофеич ва қоз гузаронид.

ИСТЕЪДОД! ИСТЕЪДОД!

Аз миён як моҳ гузашт.

Каштанка акнун ба он ки ҳар шом вайро бо физои болаззат сер мекунанд ва Холаҷон номаш мебаранд, ҳамчунин, ба марди ношинос ва ҳамхонаҳои нави худ одат карда буд. Ҳаёташ хубу гуворо мегузашт.

Ҳамаи рӯзҳо як хел оғоз мешуданд. Тибқи одат, пеш аз ҳама Иван Иванович бедор мешуд ва ҳамон лаҳза ба болои сари Холаҷон ё ба назди гурба омада, гарданастро қач мекард ва дар бораи чизе гарму ҷӯшон ва боисрор, вале чун ҳарвақта номафҳум, ваъз мегуфт. Баъзан сарашро боло карда монологҳои тӯлониро барояшон пешкаш менамуд. Рӯзҳои аввали ошноиашон Каштанка фикр мекард, ки қоз бисёр хирадманд аст ва барои ҳамин пургапӣ мекунад. Аммо чанде нагузашта, дигар нисбат ба ӯ ҳеҷ гуна эҳтиромро раво намедид; баръакс, вақте ки вай ба наздаш омада, «нутқ»-и тӯлониашро оғоз карданӣ мешуд, Каштанка ба эҳтиромаш дигар дум намечунбонд, балки ба сифати як лаққии шилқин, ки дигаронро хоб рафтани намонанд, писандаш намекард ва ҳар гуфторастро бе ягон такаллуф бо «рррр» истикбол менамуд.

Фёдор Тимофеич бошад, меваи боғи дигар буд. Ӯ аз хоб бедор шуда, ягон гуна овоз баланд

намекард, намечунбид ва ҳатто чашмашро намекушод. Вай ҳатто ба бедор шудан ҳам майл надошт, барои он ки ин ба ҳама аён буд, ҳаётро чашми дидан надошт. Ба ягон чиз таваҷҷуҳ надошт, ба ҳама ашё коҳилона чашм медӯхт, ҳамаро бад меканд ва ҳатто ғизои болаззаташро хӯрда бо кароҳат фирқ-фирқ мекард.

Ҳар субҳро Каштанка, баробари аз хоб бедор шудан, бо гардиш дар хучра ва бӯ кашидани ҳар кунҷи он оғоз мекард. Танҳо вай ва гурба иҷозати дар ҳамаи хучраҳо озодона чарх задан доштанд; қоз ҳақ надошт, ки аз хоначаи зардевораҳояш чиркин қадаме ба берун бигузорад, Хавроня Ивановна бошад, дар ким-қучои хавлӣ, дар саройчае, мезист ва танҳо дар соати машқ пайдо мешуд. Хӯҷаин дер аз хоб мехест ва чояшро нӯшида, ҳамоно ба корҳои худ машғул мегардид. Ҳар рӯз ба хона П, тозиёна ва ҳалқаҳоро меоварданд ва ҳар рӯз ҳамон бозихоро се-чор соат такрор ба такрор машқ мекарданд. Баъзан Фёдор Тимофеич аз мондашавии зиёд мисли мастҳо мекалавид, Иван Иванович минқорашро кушода вазнин нафас мекашид, хӯҷаин бошад, суп-сурх мешуд ва ҳеҷ наметавонист арақи пешонаашро пок намояд.

Рӯзҳо, ки бо машқҳои пайваста ва хӯрдани ғизоҳои болаззат пушти сар мешуданд, барояшон хушу гуворо, шавқовар мегузаштанду шабҳо

бошанд, басо дилгиркунанда. Хӯчаин одатан шабҳо ба ким-кучое мерафт ва қозу гурбаро бо худ мебурд. Холаҷон дар танҳои дар бистараш мехобид ва аз дилтангӣ ба гирдоби андеша ғарқ мешуд... Ғаму андуҳ ким-чӣ хел ноаён ба вай наздик мешуд ва чунон ки зулмот хонаро фаро мегирад, оҳиста-оҳиста ўро ба коми худ мекашид. Ин ҳама барои сағ бетаъсир намонданд: нахуст ҳама гуна хоҳиши ҷакидан, ошомидан, дар хучраҳо давидан ва ҳатто ҷашм дӯхтанро гум кард, сипас дар пеши назараш ду андоми ба сағ ё одам монанд, ки қиёфаашон гарму маҳбуб, вале номаҳфум буд, хувайдо гардид: бо пайдо шудани онҳо Холаҷон думашро меликонд. Мепиндошт, ки онҳоро дар кучое, кадом вақте дида буд ва дӯсташон медошт... Ва дар хобаш ҳам ҳар дафъа ҳис мекард, ки аз ин андомҳо бӯйи рангу елим, парахаву лак меояд.

Боре хӯчаин, баъди тамоман ба ҳаёти нав одат кардан ва аз як сағчаи лоғари пӯсту устухон ба сағи фарбеҳу нозпарвар табдил ёфтаниш, пеш аз машқ ўро бо меҳрубонӣ навозиш карда гуфт:

– Холаҷон, фурсати ба кор машғул шуданамон расидааст. Бекорхӯчагӣ бас аст. Мехоҳам аз ту ҳунарманд бисозам. Мехоҳӣ ҳунарманди асил бошӣ?

Ва хӯчаин ба вай илмҳои гуногунро омӯзондан гирифт. Дар машғулияти аввал рост

истодан ва бо пойҳои қафояш роҳ гаштанро омӯхт: ин ба ӯ бисёр писанд омад. Дар машғулияти дуҷум вай бояд бо пойҳои қафояш парида қандро аз дасти устодаш, ки хеле баланд, дар болои сараш, нигоҳ медошт, мегирифт. Сипас, дар машғулиятҳои дигар, вай рақс мекард, зеро навои мусиқӣ нӯла мекашид, занг мезад ва тир мепарронд. Баъди як моҳ бошад, дар «аҳроми мисрӣ» бо маҳорати тоҷик Фёдор Тимофеичро иваз менамуд. Бо хоҳиши тоҷик ҳунар меомӯхт ва аз комёбиҳои басо хушҳол буд. Ҳар нағмаи хуб ба ҷовардашро бо аккоси ҷарангосию саршори сурураш истиқбол мекард. Устод бошад, ба ҳайрат афтада, ба вачд меомад ва дастанашро ба ҳам соида мегуфт:

– Истеъдод! Истеъдод! Бе ягон шакку шубҳа истеъдод! Ту ҳатман комёб мегардӣ!

Ва Холаҷон ҳам ба калимаи «истеъдод» ҷунун саҳт одат кард, ки ҳар боре соҳибаш онро ба забон меовард, гӯё таҳаллусашро шунида бошад, аз ҷояш ҷаста ба ӯ ҷашм медӯхт.

ШАБИ НООРОМ

Холаҷон ботарс бедор шуд: хоб дид, ки дарбон чорӯб дар даст, ўро таъқиб мекунад.

Хона сокиту торик буд ва ҳавояш вазнин. Кайқхо мегазиданд. Холаҷон то кунун аз торикӣ наметарсид, аммо намедонист аз чӣ бошад, ҳоло воҳима ўро пахш карда буду хоҳиши чакидан вучудаширо фаро гирифта. Дар ҳучраи шафат хўчаин баланд нафас кашид, баъд, лаҳзае нагузашта, дар саройчааш хук ба хур-хур даромад ва аз нав хомӯшӣ ҳукмфармо гардид. Вақте ки андешаи ғизо ба сар меафтад, қонат ҳам роҳат мекунад. Холаҷон ба хотир овард, ки чӣ тавр имрӯз линги мурғ – насибаи Фёдор Тимофеичро дуздида, дар меҳмонхона, дар байни чевону девор, қое, ки пур аз тори анкабут ва гарду чанг буд, пинҳон кард. Агар ҳозир рафта дар қояш будан ё набудани онро медид, рӯҳаш ором мегирифт. Эҳтимол хўчаин онро ёфта нӯши қон карда бошад. Вале пеш аз субҳ ҳучрачаро тарк намудан ғайриимкон мебошад: қоида ҳамин аст. Холаҷон чашмонашро пӯшид, то ки ҳарчи зудтар хобаш бибарад: аз таҷрибаи андӯхта медонист, ки чи қадаре зудтар хоб равӣ, ҳамон андоза тезтар субҳ медамад. Аммо ногаҳон, начандон дуртар аз вай, бонги ғайриодие баланд гардиду ўро маҷбур кард, ки аз қояш як қад парида бихезад. Ин овози

Иван Иванович буд, ки ба манаҳзани муқаррарии
ӯ монанд набуд, ҳамчунин, чун ҳарвақта,
боэтимод садо намедод. Баръакс, як садои
гӯшхарошу ғайриодие буд, ки ба ғичирроси
дарҳои кушодашаванда шабоҳат дошт. Каштанка
баробари дар торикӣ чизеро надидану
нафаҳмидан боз тарси сахтро эҳсос намуда ғуррос
зад:

– Ррррр....

Баъди чанд дақиқа, ки барои хоида фурӯ
бурдани як устухони хуб басанда буд, хомӯшӣ
хукмфармо гардид. Холаҷон ҳам андак
хотирчамъ шуду пинак рафт. Ду саги бадвоҳимаю
сиёҳи калон, ки порчаҳои пашми порсола дар
ронҳо ва бари шикамашон кашол буд, ба хобаш
даромад: онҳо аз тағораи калон пасмондаи
ғизоро, ки аз вай буғи сафед ва бӯйи лазиз меомад,
харисона мехӯрданд ва гоҳ-гоҳ ба Холаҷон нигоҳ
карда, даҳон гиз менамуданд: бо ин амалашон гӯё
мегуфтанд: «Мо ба ту чизе намедиҳем!». Вале
ҳамин вақт аз хона марди пӯстинпӯше давида
баромаду онҳоро бо тозиёна зада пеш кард.
Холаҷон ба сари тағора омада ба хӯрдан шурӯъ
кард, вале ҳамин ки мард аз дарвоза берун шуд,
ҳар ду саги сиёҳ аккосзанон ба ӯ дарафтоданд. Ва
боз ногаҳон садои гӯшхароши қоз баланд гардид.

– Қо! Қо! Қооғ! – бонг зад Иван Иванович.

Холаҷон бедор шуда, аз ҷояш ҷаста хест ва аз болои кӯрпача нафуромада бо дард нӯла кашид. Акнун ӯ гумон мекард, ки Иван Иванич нею ким-каси дигар, нафари бегонае, дод мезанад. Аз чӣ сабаб бошад, ки хук ҳам дар саройчааш аз нав ба хур-хур даромад.

Ин дам садои пой ба гӯш расид ва хӯчаин, яктаҳ дар тан ва шамъ дар даст, ба хучрача даромад. Нури хираи шамъ аввал деворҳо ва баъд шифти хучрачаро равшан намуда, торикиро барҳам дод. Холаҷон дид, ки дар хона ягон бегона нест. Иван Иванич дар болои фарш менишаст, хоб ҳам набуд. Болҳояш кушода буданду минқораш боз ва чунин менамуд, ки ӯ беҳад монда шудаасту об нӯшидан мехоҳад. Фёдор Тимофеичи пир низ намеҳобид. Эҳтимол ӯ ҳам аз фиғони бадарди дӯсташ бедор шуда буд.

– Иван Иванич, ба ту чӣ шуд? – пурсид хӯчаин аз қоз. – Ҷаро дод мезанӣ? Ту беморӣ?

Қоз овоз намебаровард. Хӯчаин ба гарданаш даст расонда, пушташро сила карду гуфт:

– Аҷаб сода ҳастӣ. На худат хоб мекунию на дигаронро меғузорӣ, ки хоб бираванд.

Вақте ки хӯчаин аз хучрача берун шуд ва шамъро бо худ бурд, аз нав торикӣ ҳама ҷоро фаро гирифт. Холаҷон метарсид. Қоз дод намезад, вале Каштанка аз нав ҳаёл мекард, ки дар торикӣ кадом бегонае истодааст. Аз ҳама

дахшатнокаш ин буд, ки ҳамон бегонаро газидан мумкин набуд. Чунки вай ба чашм ноаён буд ва шакл ҳам надошт. Намедонист барои чӣ, вале эҳсос мекард, ки имшаб ҳатман ягон ҳодисаи нохуше рӯй хоҳад дод. Фёдор Тимофеич ҳам осуда набуд: Холаҷон мешунид, ки чи тавр ӯ дар болои кӯрпачааш беқарорӣ мекунад, ҳамёза мекашад ва сарашро мечунбонад.

Аз кӯча садои кӯфтани дарвоза баланд шуду дар саройча хук ҳам ба хур-хур даромад. Холаҷон нӯла кашиду пойҳои пешашро дароз карда, сарашро дар болои онҳо гузошт. Кӯфтани дарвоза ва хур-хури хук, ки бо чӣ сабабе бедорӣ мекашид, ториқӣ ва хомӯшии ваҳмангез, ҳамсони лаҳзаи фарёди ҷонкоҳи Иван Иванович, дар вучудаш як навъ эҳсоси андуҳбору даҳшатнокеро ҷо карда буданд. Ҳама дар банди изтироб ва нотинҷӣ қарор доштанд. Вале аз барои чӣ? Ин бегонаи ба чашм ноаён кист? Ана, дар назди Холаҷон лаҳзаяке ду шарораи кабудӣ хирае шуъла зад. Ин Фёдор Тимофеич буд, ки дар тамоми давраи ошноиашон бори аввал ба назди ӯ омада буд. Ӯ чӣ мехоҳад? Холаҷон пойи ӯро лесид ва барои чӣ омаданастро ҳам напурсида, оҳистаю бадард нӯла кашид.

– Қоғ! – бонг зад қоз. – Қооғ!

Дар аз нав кушода шуд ва ба ҳучрача, шамъ дар даст, хӯчаин ворид гардид. Қоз дар ҳолати

пешина, ҳамон болҳои кушода ва минқори боз, қарор дошт. Чашмонаш пӯшида буданд.

– Иван Иванич! – садо кард хӯчаин.

Қоз начунбид. Хӯчаин рӯ ба рӯяш, дар болои фарш нишаста, дақиқае хомӯшона ба ӯ дида дӯхт ва гуфт:

– Иван Иванич! Худаш чӣ гап? Ту чӣ, мемири? Эҳ, акнун ба ёд овардам, бале, ба ёд овардам! – ва сарашро дошта дод зад хӯчаин. – Ман сабаби бемориатро медонам! Охир, имрӯз туро асп зер карда буд! Худоё, Худовандо!

Холаҷон чӣ гуфтани хӯчаинро намефаҳмид, вале аз авзояш медид, ки ӯ чизи мудҳишero интизор аст. Саг фукашро ба тарафи тирезаи торик, ки ба гумонаш ҳамон каси номаълум аз он ба дарун нигоҳ мекард, гардонда нӯла кашид.

– Холаҷон, Иван Иванич мемирад! – гуфт хӯчаин дастонашро ба ҳам зада. – Оре, оре, мемирад! Ба ҳучраи шумо ачал омад. Чӣ кор кунем?

Хӯчаини музтарибҳол ва ранги рӯяш парида оҳкашон сарашро чунбонда ба ҳучраи хобаш баргашт. Холаҷон ҳам аз торикӣ ҳаросида, дунболи ӯ рафт. Хӯчаин дар рӯйи кат нишаст ва чанд маротиба такрор кард:

– Эй Худо, чӣ бояд кард?

Холаҷон дар назди пойҳои хӯчаинаш мегашту намефаҳмид, ки чаро ӯ ғамгин аст ва чӣ

ин қадар боиси ташвишаш гардидааст? Хамаи инро бисёр фаҳмидан мехост ва ба ҳар ҳаракати хӯчаин назорат мекард. Фёдор Тимофеич низ, ки басо кам бистарашро тарк менамуд, ба хонаи хоби хӯчаин даромада, худро дар пойҳои ӯ молидан гирифт. Ӯ сарашро ҷунбонда, шубҳаомез ба таги кат дида меафганд: гӯё мехост ҳама ғаму андуҳи гаронро аз ӯ дур гардонад.

Хӯчаин косаи хурдERO гирифта, ба он аз дастшӯяк об рехт ва аз нав ба назди қоз омад.

– Бинӯш, Иван Иванович! – гуфт ӯ бо навозиш ва косачаро ба наздаш гузошт. – Бинӯш, меҳрубонам.

Иван Иванович ҳаракате накард, ҳатто чашмонашро накушод. Хӯчаин сари ӯро ба болои косача ҳам карда, минқорашро ба об андохт, вале қоз нанӯшид ва болҳояшро боз ҳам васеътар кушод ва сараш якбора ба болои косача афтид.

– Не, акнун чизе аз дастамон намеояд! – оҳ қашида гуфт хӯчаин. – Дигар илоҷ нест. Иван Ивановичро аз даст додем!

Қатраҳои ашк дар рухсораҳои ӯ дурахшида ба поён шориданд. Холаҷон ва Фёдор Тимофеич, ки ба чизе сарфаҳм намерафтанд, худро ба хӯчаин чафс намуда, бо тарс аз қоз чашм намеканданд.

– Бечора Иван Иванович! – гуфт хӯчаин ва охи бадарде қашид. – Ман бошам, орзу мекардам, ки баҳорон туро ба деҳа мебараму ҳамроҳ дар болои

майсаҳои сабз сайру гашт мекунем. Ҷонвари махбуб, дӯсти меҳрубонам, туро дигар намебинам. Ман акнун бе ту чӣ кор мекарда бошам?

Холаҷон ин ҳамаро дида андеша мекард, ки рӯзе бо вай ҳам чунин воқеа ҳатман рӯй медиҳад, яъне ӯ ҳам, ана ҳамин тавр, номаълум чашмонашро пӯшида, пойҳояшро дароз мекунад ва даҳонашро мекушояд. Ва ҳама бо тарс ба ӯ нигоҳ хоҳанд кард. Аз афташ, айнан ҳамин андешаҳо дар сари Фёдор Тимофеич ҳам чарх мезаданд. Гурбаи пир ҳеҷ гоҳ чун ин дам туршрӯю ғамгин набуд.

Субҳ ҳам дамид ва акнун дар ҳучрача он ноаёни бегона, ки Холаҷонро саҳт тарсонда буд, вучуд надошт. Вақте ки рӯз пурра равшан шуд, дарбон омад ва қозро аз пойҳояш гирифта ба ким-куҷое бурд. Чанде нагузашта кампир ба ҳучрача даромада, тағораро бардошта берун рафт.

Холаҷон ба меҳмонхона даромада, ба пушти чевон дида дӯхт: хӯчаин пойи мурғро нахӯрда буд, вай ҳамона дар чояш, дар миёни гарду чанг ва торҳои анкабут меҳобид. Холаҷон ғамгин буду ошуфтаҳол, ашк гулугираш мекард. Ӯ ҳатто пойи мурғро бӯ накашид, ба таги диван даромада хоб кард ва паст-паст нӯла кашидан гирифт:

– Увв, увв, уувв...

НАМОИШИ НОБАРОР

Дар яке беҳтарин шабҳо хӯчаин ба ҳучрачаи зардевораҳояш чиркин даромад ва дастонашро ба ҳам соида гуфт:

– Ху-у-уш...

Вай мехост боз чизе бигӯяд, вале нагуфта баромада рафт. Холаҷон, ки ҳангоми машғулият чеҳра ва оҳанги гуфтори ӯро хуб омӯхта буд, эҳсос намуд, ки хӯчаин сахт дар ҳаяҷону изтироб ва хашмгин аст. Чанде нагузашта ӯ ба ҳучра даромада гуфт:

– Ман имрӯз Холаҷон ва Фёдор Тимофеичро бо худ гирифта мебарам. Ту, Холаҷон, имрӯз дар «аҳроми мисрӣ» марҳум Иван Иваничро иваз мекуни. Бало медонад, ки чӣ! Ҳеҷ чиз тайёр нест, чизеро наомӯхтаем, кам машқ гузаронидаем! Шарманда мешавем, комёб намегардем!

Баъд хӯчаин аз ҳучрача берун шуд ва баъди як дақиқа пӯстинашро пӯшид ва цилиндр (кулоҳ) дар даст баргашт. Ба назди гурба омада, ӯро аз пойҳои пешаш гирифта бардошт ва дар бағалаш, дар таги пӯстин, пинҳон намуд. Фёдор Тимофеич ин ҳамаро бо бепарвоии барояш хос қабул кард ва ҳатто барои чашмонашро кушодан ҳам заҳмате нақашид. Аз афташ, барои вай ҳама чиз – хобидан ё ки аз пойҳояш гирифта боло бардоштан, дар кӯрпачааш дароз кашидан ё дар

бағали хӯчаин, дар таги пӯстини ӯ, роҳат намудан баробар буд...

– Холаҷон, рафтем, – гуфт хӯчаин.

Холаҷон чизеро нафаҳмида, думликон аз қафои онҳо рафт. Баъди як дақиқа сағ акнун дар болои чана, дар пеши пойи хӯчаин, менишаст ва меду мешунид, ки чӣ тавр ӯ аз сардӣ ва ҳаяҷон ба худ печида ғур-ғур мекард:

– Шарманда мешавем! Комёб намегардем!

Чана дар назди бинои ачиби бузурге, ки ба деги чапашуда шабоҳат дошт, қарор гирифт. Даромадгоҳи бино, ки се дари шишагӣ дошт, бо дувоздаҳ фонус равшан карда мешуд. Дархоғичирросзанон кушода мешуданд ва одамонро, ки дар назди даромадгоҳ гирд омада буданд, ба коми худ фуру мебурданд. Мардум бисёр буд, тез-тез дар назди даромадгоҳ аспҳо ҳам қарор мегирифтанд, вале сағҳо ба чашм намерасиданд.

Хӯчаин Холаҷонро бо дасташ гирифта, дар бағалаш, дар паҳлуи Фёдор Тимофеич, ҷой кард. Ин ҷо торик буду нафас тангӣ мекард, вале гарм буд. Лахзаяке ду шарораи кабудӣ хира шуъла зад: ин гурба буд, ки аз ба танаш расидани пойҳои хунуку дурушти ҳамсоя бесаранҷом шуда, чашмонашро кушода буд. Холаҷон гӯши ӯро лесид ва ба хоҷири роҳаттар ҷой гирифтанд, гурбаро бо пойҳои сардаш пахш намуда, ғайриихтиёр сарашро аз таги пӯстин берун кард ва ҳамонро бо қаҳр ғуррида, онро ба таги пӯстин

кашид. Ба назараш намуд, ки вай як хонаи бузургу начандон равшани пур аз аъҷубаҳоро мебинад: аз пушти тавора ва панчараҳо, ки дар хар ду тарафи даруни хона тӯл мекашиданд, чеҳраҳои дахшатноку хунуки аспмонанд, шохдор ва гӯшдароз ба атроф назар мекарданд. Ҳамчунин, ким-чи хел як махлуқи ғафсу азимеро дид, ки думаш дар ҷойи биниаш қарор дошт ва ду устухони дарози хоидашуда аз даҳонаш берун баромада буд.

Гурба дар зери пойҳои Холаҷон бо овози хаста мях-мях кард, вале дар ҳамин вақт пӯстин кушода шуду хӯчаин «ҳоп» гуфт ва Фёдор Тимофеич ҳамроҳи Холаҷон ба болои фарш парида фароманд. Онҳо акнун дар хучраи хурде, ки деворҳои хокистарии тахтагӣ дошт, меистоданд. Дар ин ҷо ба ҷуз мизи начандон калони оинадор, чорпоя ва кӯҳнақолаҳое, ки дар хар кунҷ овехта буданд, ягон ашёи дигаре набуд. Ба ҷойи чароғ ва ё шамъ оташаки бодбезакмонанде медурахшид, ки онро дар найчай ба девор часпондашуда гузошта буданд. Фёдор Тимофеич «пӯстин»-и худро, ки Холаҷон «ғичим» карда буд, лесид ва ба таги чорпоя рафта дароз кашид. Хӯчаин, ки то ҳанӯз аз ҳаяҷону изтироб дастанахро бо ҳам соиш меод, либосҳояшро кашидан гирифт... Ў ин корро бадон сон анҷом дод, ки аз рӯйи одат дар хонаи худ, пеш аз ба таги кӯрпаи мулоим даромадан, ба ҷо

меовард, яъне, ба чуз тахпӯшҳо, ҳамаи либосашро кашиду сипас дар чорпоя нишаста, ба оина нигоҳкунон худро «оро» додан гирифт. Пеш аз ҳама мӯйи сунъиашро ба сар гузошт ва баъд ба рӯяш чизи сафедеро молида, аз болои ранги сафед боз абрувон, мӯйлаб ва сурхӣ кашид. Кори ӯ бо ҳамин анҷом наёфт: баъди рӯй ва гарданаширо ранг молидан хӯчаин кадом як костюми ғайриодиро ба бар кард, ки ҳамсони онро Холаҷон на дар хонаҳо дида буду на дар кӯча. Тасаввур кунед як шалвори кушоди аз чити пургул дӯхташударо, ки дар хонаи савдогарону косибон барои парда ва рӯйпӯши мебел истифода мебаранд, шалвореро, ки тугмааш дар таги каш маҳкам мешавад ва як почаш чити қаҳварангу почай дигараш аз чити зарди равшан дӯхта шудааст. Хӯчаин аз болои либосҳои аҷоибаш камзӯлчаи читиро ба бар кард, ки гиребони калони дандонадор ва дар пушташ ситораи тиллоӣ дошт, ҳамчунин, чӯробҳои дарози рангоранг ва пойафзори кабудеро пӯшид.

Чашму рӯҳи Холаҷон вичиррос зад. Аз шахси сафедрӯйи халтамонанд бӯйи хӯчаин меомад, овозаш ҳам шинос, овози хӯчаин буд, вале буданд дақиқаҳое, ки Холаҷон аз шубҳа ба изтироб меомад. Дар чунин мавридҳо ӯ омода буд, ки аз назди ин шакли ало-було бигрезад ва изтиробашро бо аккос задан зоҳир бинмояд. Макони нав, оташаки бодбезакмонанд, бӯй ва

тағйирот дар чехраи хӯчаин – ҳамаи инҳо дар вучуди ӯ тарсу ваҳм ва эҳсоси номаълумеро бедор месохтанд: гумон мекард, ки ҳатман бо кадом як даҳшат, ба мисли ҳамон махлуқи ғафсе, ки дар ҷойи бинӣ дум дорад, рӯ ба рӯ мегардад. Дар ноомади кор боз дар ким-кучое аз пушти девор мусиқӣ, ки Холаҷон қабулаш надошт, садо медод ва гоҳ-гоҳ наъраи номафҳуме шунида мешуд. Фақат як чиз – тамкини Фёдор Тимофеич ба ӯ оромӣ мебахшид. Вай дар таги чорпоя бепарво мехобид ва ҳатто ҳангоми ба дигар ҷой гузоштани чорпоя низ пинакашро вайрон намекард.

Кадом як нафаре, ки дар тан фрак ва камзӯлчаи сафед дошт, ба хучрача чашм дӯхта гуфт:

– Ҳозир хонум Арабелла ҳунарнамоӣ мекунад. Баъди он кас навбати шумост.

Хӯчаин ҷавоб нагардонид. Ӯ аз таги миз ҷомадони начандон калонро берун карда нишаст ва интизор шуд. Аз вачоҳат ва дастонаш аён буд, ки ҳаяҷон вучудашро фаро гирифтааст ва Холаҷон ҳатто нафаскашии номурааттаби ӯро эҳсос мекард.

– Ҷаноби Жорж, бифармояд! – фарёд кард касе аз пушти дар.

Хӯчаин аз ҷояш хеста, се маротиба салиб кашид ва сипас аз таги чорпоя гурбаро гирифта ба даруни ҷомадон андохт ва:

– Биё, Холаҷон! – гуфт бо овози паст.

Холаҷон чизеро нафаҳмида, ба назди хӯчаин омад. Хӯчаин сари ўро бўса карду дар пахлуи Фёдор Тимофеич чойгираш намуд. Баъд боз торикӣ ҳукмфармо гардид... Холаҷон гурбаро таги пой карда, деворҳои ҷомадонро мехарошид ва аз ваҳм овоз бароварда наметавонист. Ҷомадон, мисли он ки дар болои мавҷҳо бошад, меларзиду халос.

– Ана, ман ҳам омадам! – нидо кард хӯчаин бо овози баланд. – Ана, ман ҳам омадам!

Холаҷон ҳис кард, ки баъди ин нидо ҷомадон ба чизе саҳт бархӯрда аз ҷунбидан монд. Наъраи бадвоҳимае ба гӯш расид: ба ифтихори касе қарсақ заданд ва ин кас, эҳтимол ҳамон махлуқи гафсе, ки дар ҷойи бинӣ дум дошт, наъра мекашид ва ҷунон баланд механдид, ки аз таъсири он кулфҳои ҷомадон меларзиданд. Ҷавобан ба ин наъра хандаи чирросию гӯшхароши хӯчаин, ки дар хонааш ҳеҷ гоҳ ин тавр намехандид, садо дод.

– Ҳа! – нидо кард вай: кӯшиш мекард, ки овозаш ҳарчи баландтар садо бидиҳад. – Ҳозирини бисёр арҷманд! Ман ҳозир аз вокзал омадам! Чанде пеш модаркалонам фавтида буд ва дороияшро ба ман мерос гузошт. Дар ин ҷомадон чизе бисёр вазнин ҳаст, эҳтимол тилло бошад... Ҳа-а! Шояд ин ҷо миллион бошад! Канӣ, мекушоем ва мебинем...

Қулфи чомадон шараққосзанон кушода шуду равшанӣ чашмони Холаҷонро хира кард: вай дар як дам чаҳида аз чомадон баромад ва аз наъраи гӯшкаркунанда гаранг шуда, аз ҳавли чон ба чакидан даромад ва башаст дар гирди хӯчаин давидан гирифт.

– Ҳа! – нидо дардод хӯчаин. – Фёдор Тимофеич, амақҷон! Холаҷон, азизам! Пайвандони меҳрубонам, бало занад шуморо!

Хӯчаин бо шикам ба болои рег дароз кашида, гурба ва Холаҷонро саҳт ба оғӯш гирифт. Холаҷон, вақте ки хӯчаин ўро дар бағалаш паҳш мекард, лаҳзае ба олами барояш номаълум, ки бо амри тақдир ба он афтода буд, чашм дӯхт ва аз ҳашамати он ба ҳайрат афтода дақиқае дар қояш шаҳ шуд. Баъд аз бағали хӯчаин берун қаста, бо завқи тамом, чун ғирғирак, дар қояш қарҳ задан гирифт. Олами нав басо бузург ва саршори нур буд: дар ҳама қо, аз фарш то арш, ба қучоё чашмат афтад, фақат қеҳрақо, қеҳрақо, қеҳрақо ва боз ҳам қеҳрақоро мебинӣ. Ба қуз қеҳра қизи дигар ба назар намерасад.

– Холаҷон, хоҳиш мекунам, бишинед! – амр қард хӯчаин.

Холаҷон қӣ маънӣ доштани ин амрро ба хотир оварда, якбора ба болои қурсӣ баромада нишаст ва ба хӯчаин ниқарист. Нигоҳи хӯчаин, мисли қамешағӣ, қиддӣ ва меҳрубон, вале

чехрааш, махсусан, даҳони калон ва дандонҳояш, бисёр хунуку безеб буд. Худи вай шодӣ мекард, ҳаллос зада китфҳояшро мечунбонд, вонамуд мекард, ки дар ҳузури ҳазорон чехраҳо бағоят шод аст. Холаҷон, ки ба шодию сурури вай бовар мекард, баногоҳ тавачҷуҳи хамин ҳазорҳо чашмро бо тамоми вучудаш эҳсос намуд ва фуки рӯбоҳмонандашро боло бардошта бо хушнудӣ нӯла кашид.

– Шумо, Холаҷон, бишинед, – гуфт ба ӯ хӯчаин.

– Мову амак рақси камаринскро иҷро мекунем.

Фёдор Тимофеич бепарво дар чояш истода ба атроф нигоҳ мекард, интизор буд, ки кай маҷбураш мекунанду амалҳои беақлоноро ба ҷо меорад. Вай суст, бепарвоёна ва бо дили нохоҳам рақс мекард ва аз ҳар як ҳаракат, аз думу мӯйлабҳояш аён буд, ки вай ба ҳозирин, ба толори равшан, ба хӯчаин ва ҳам ба худаш саҳт нафрат дорад... Ӯ рақсашро ба итмом расонду хамёзакашон омада дар чояш нишаст.

– Канӣ, Холаҷон, – гуфт хӯчаин. – Нахуст мову шумо суруд мехонем ва баъд рақс мекунем. Майлаш?

Вай аз кисааш найро бароварда навоҳтан гирифт. Холаҷон, ки мусикиро чашми дидан надошт, маҷбуран дар болои курсӣ ҳаракат мекарду уллос мекашид. Аз ҳар ҷониб садои

офарину қарсақзанӣ шунида мешуд. Хӯчаин таъзим кард ва ҳангоме ки хомӯшӣ аз нав хукмфармо гардид, навозишро идома дод... Ҳангоми иҷрои як нотаи бисёр баланд аз қаторҳои боло, аз миёни ҳозирин, касе овоз баланд кард.

– Падарҷон! – дод зад писараке. – Охир ин Каштанка аст-ку!

– Бале, Каштанка, худи худаи! – тасдиқ кард марде бо овози ларзони ҷарангосии мастана. – Каштанка! Федяҷон, Худо ҷазояш диҳад, ин Каштанка аст! Фюшт!

Касе аз долон хуштак кашид ва ду овоз, яке бачагонаю дигараш мардона, баланд садо доданд:

– Каштанка! Каштанка!

Холаҷон як ларзиду ба тарафе, ки ӯро ҷеғ мезаданд, нигоҳ кард. Ду чеҳра – яке сермӯй, маст ва писхандзананда, дигарӣ фарбеҳак, рухсо-раҳояш сурх ва баҳаросафтода, мисли ин ки пештар ҷашмонашро равшании ҷароғҳо хира мекард, якбора дар пеши назараш хувайдо гардиданд... Рӯзгори гузашташро ба хотир оварда, Каштанка аз болои курсӣ ба рӯйи рег афтид ва баъд ҷаста хесту аз шодӣ виззосзанон ба тарафи он ду нафар давид... Аз миёни ин ҳама садои гӯшкаркунанда ва хуштаккашии ҳозирин овози бачае шунида мешуд. Ҷ нидо мекард:

– Каштанка! Каштанка!

Холаҷон аз монеа ва сипас аз болои китфи нафаре парида гузашту ба нишеман (ложа) даромад: барои ба қабати дигар расидан ӯ аз болои девори баланд бояд чаҳида мегузашт; Холаҷон хез зад, вале то ҷойи даркорӣ нарасида, ба девор часпиду ба поён лағжидан гирифт. Сипас вай даст ба даст гузашта, дасту рӯйи ким-киҳоро лесида, болотару болотар ҳаракат кард ва ниҳоят, ба қатори боло расид...

Пас аз ним соат Каштанка дар кӯча аз қафои одамоне мерафт, ки аз онҳо бӯйи елим ва лак меомад. Лука Александрич мекалавид ва беихтиёр, аз рӯйи таҷриба, кӯшиш мекард, ки аз ҷӯй дуртар қадам бизанад.

– Ман дар чаҳаннами дур азоб мекашам... – ғур-ғур мекард ӯ. – Ту, Каштанка, чизеро намефаҳмӣ. Дар муқобили одам ту устои ҷӯбтарошеро мемонӣ, ки дар назди начҷор арзише надорад...

Дар паҳлуи онҳо, кулоҳи падар дар сар Федюшка қадам мезад. Каштанка ба пушти ҳардуи онҳо нигоҳ мекард ва итминон дошт, ки вай ким-кайҳо боз бо онҳо равон аст ва аз он хурсанд буд, ки ҳаёти вай дақиқае ҳам аз эшон канда нашудааст.

Вай, ҳамчунин, ҳучрачаи зардевораҳояш чиркин, қоз, Фёдор Тимофеич, ғизоҳои болаззат, машқҳо ва сиркро ба хотир овард, вале ҳамаи онҳоро акнун ӯ хоби дуру дароз, печдарпеч ва сангине мепиндошт...

Мундарича

Рафтори ночно.....	3
Ношиноси пурасрор	8
Ошноии нав ва бисёр фараҳбахш	13
Дар олами муъчизаҳо	17
Истеъдод! Истеъдод!.....	22
Шаби ноором	26
Намоиши нобарор.....	33

t.me/kitobju

Антон Павлович Чехов

Каштанка

Муҳаррир Додохон Ҷалолов
Мусахҳех Манижа Сафаралиева
Муҳаррири
техникӣ Қобилҷон Саъдуллоев
Тарроҳ Қосимхӯча Назаров

Ба матбаа 21.04.2016 супорида шуд. Ба чоп 16.08.2016
ичозат дода шуд. Андозаи 60x84 1/16 Коғазии офсет.
Чопи офсет. Ҷузъи чопӣ 11. Адади нашр 44400 нусха.
Супориши №67/2016

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон
7340243, ш. Душанбе, кӯчаи А. Дониш 50
тел. 222-14-66
E-mail: najmiddin64@mail.ru

Дар матбааи ҚДММ «Ҷамшед ва К» чоп шудааст.